

TARBIYA DARSLARINI O'TISHDA SUN'IY INTELLEKTNING O'RNI

M.I. Gadoyeva

Buxoro viloyati pedagogik mahorat markazi

“Ijtimoiy-iqtisodiy fanlar metodikasi” kafedrasida katta o'qituvchi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20215706>

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarbiya darslarini o'tishda sun'iy intellektning o'rni, uning afzalliklari, qo'llash usullari va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar tahlil qilinib, tarbiya darslarida Sun'iy intellekt nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning xulq-atvori, qadriyatlari va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qilishi mumkinligi haqida fikr yuritiladi.

Аннотация: В данной статье анализируется роль искусственного интеллекта в проведении воспитательных занятий, способы его применения, а также возможные проблемы, которые могут возникнуть. Также рассматривается, что искусственный интеллект на уроках воспитания может служить не только источником знаний, но и способствовать развитию поведения учащихся, их ценностей и социальных навыков.

Annotation: This article analyzes the role of artificial intelligence in conducting educational (moral upbringing) lessons, its application methods, and potential challenges that may arise. It also discusses how artificial intelligence in such lessons can serve not only as a source of knowledge but also as a tool for developing students' behavior, values, and social skills.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, qadriyat, integratsiya, axloqiy me'yorlar, tarbiya, milliy qadriyatlar.

Ключевые слова: искусственный интеллект, ценности, интеграция, нравственные нормы, воспитание, национальные ценности.

Keywords: artificial intelligence, values, integration, moral norms, upbringing, national values.

Sun'iy intellekt texnologiyalari iqtisodiyotdan tortib, ta'lim, tibbiyot, qishloq xo'jaligi va boshqaruv tizimigacha chuqur kirib bormoqda. O'zbekistonda ham sun'iy intellektni rivojlantirish bo'yicha alohida qaror qabul qilinib, sohaninig huquqiy asoslariyaratilda.2024- yilda sun'iy intellektni 2030 yilda qadar rivojlantirish strategiyasi tasdiqlandi.

“Bugun insoniyat yangi sivilizatsiya bosqichiga – sun’iy intellekt davriga dadil qadam qo‘ymoqda. Qaysi soha bo‘lmasin, kim bu jarayonga qattiq izlanib, aniq natija qilsa, bir qadam oldinda yursa, marra shuniki bo‘ladi”, -dedi Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev.

Bugungi kunda ta’lim tizimi jadal rivojlanib, zamonaviy texnologiyalar bilan boyib bormoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt (SI) ta’lim jarayoniga chuqur kirib kelib, o‘qitish usullarini yangilashga xizmat qilmoqda. “-Ta’limda sun’iy intellektni o‘qitishga doir amaliy harakatlar kadrlar muammosini hal etish va ayni sohada O‘zbekistonning yanada rivojlanish imkoniyatlarini oshirishi mumkin. Buning uchun esa avvalo pedagog kadrlarda sun’iy intellekt asosida ishlovchi samarador ta’limiy dasturlar haqidagi bilim va ko‘nikmalarnirivojlantirish muhimdir”.

Tarbiya darslari esa o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Shu sababli, ushbu darslarni samarali tashkil etishda sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish dolzarb masalalardan biridir.

Mazkur maqolada tarbiya darslarini o‘tishda sun’iy intellektning o‘rni, uning afzalliklari, qo‘llash usullari va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolar tahlil qilinadi.

Sun’iy intellekt — bu kompyuter tizimlarining inson tafakkuriga xos bo‘lgan o‘rganish, tahlil qilish, qaror qabul qilish kabi qobiliyatlarni bajarishidir. Ta’lim sohasida SI o‘quv jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash va ularga mos topshiriqlar berishda keng qo‘llanilmoqda.

Tarbiya darslarida esa Sun’iy intellekt nafaqat bilim berish, balki o‘quvchilarning xulq-atvori, qadriyatlarini va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qilishi mumkin.

Tarbiya darslari boshqa fanlardan farqli ravishda quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi:

- a) ma’naviy-axloqiy tarbiya berishga yo‘naltirilganligi;
- b) o‘quvchilarning shaxsiy fikrini shakllantirishga xizmat qilishi;
- c) mulqot va muhokamaga asoslanganligi
- d) Hayotiy misollar orqali o‘rgatish

Shu bois, ushbu darslarda sun’iy intellektdan foydalanish o‘qituvchining ishini yengillashtirish bilan birga, dars samaradorligini oshiradi.

Sun’iy intellektning tarbiya darslarini o‘tishdagi asosiy vazifalari quyidagilardir:

Individual yondashuvni ta’minlash

“Sun’iy intellekt ...ta’lim berish jarayonida ko’pgina qulayliklar yaratadi. Uning yordamida o’quvchilarning qiziqishlariga oid mavzularni o’rganisha maqsadida turli metodlardan foydalanish mumkin”. Sun’iy intellekt yordamida har bir o’quvchining qiziqishi, bilim darajasi va psixologik holati tahlil qilinadi. Natijada, ularga mos tarbiya materiallari taqdim etiladi. Bu esa har bir o’quvchining shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi.

Interaktiv muhit yaratish

Sun’iy intellekt (SI) asosidagi platformalar o’quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Masalan, virtual suhbatlar, rolli o’yinlar va muammoli vaziyatlar orqali o’quvchilar mustaqil fikrlashga o’rganadi.

Axloqiy vaziyatlarni modellashtirish

Sun’iy intellekt turli hayotiy vaziyatlarni modellashtirib, o’quvchilarga to’g’ri qaror qabul qilishni o’rgatadi. Bu esa ularning ijtimoiy ko’nikmalarini rivojlantiradi.

Tahlil va monitoring

Sun’iy intellekt o’quvchilarning xulq-atvori va rivojlanish dinamikasini kuzatib boradi. O’qituvchi esa ushbu ma’lumotlar asosida tarbiya jarayonini yanada takomillashtiradi.

Sun’iy intellektdan foydalanish usullari

Tarbiya darslarida sun’iy intellektdan foydalanishning bir necha samarali usullari mavjud:

Chatbotlar orqali suhbatlar

Chatbotlar o’quvchilar bilan muloqot qilib, ularning fikrini tinglaydi va yo’naltiradi. Bu ayniqsa hamma bilan muloqotga kirisha olmaydigan tortinchoq o’quvchilar uchun qulay.

Virtual simulyatsiyalar

O’quvchilar mavzularga oid turli vaziyatlarga tushib qolgan holda qaror qabul qilishni mashq qiladi. Masalan, do’stlik, halollik yoki mas’uliyatga oid holatlar.

Multimedia materiallar yaratish

Sun’iy intellekt yordamida video, audio va interaktiv materiallar tayyorlanadi, bu esa darsni qiziqarli qiladi.

Sun’iy intellektni (SI) tarbiya faniga tatbiq etish bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim yo’nalishlaridan biridir. Bu jarayon nafaqat bilim berishni, balki shaxsning ma’naviy-axloqiy rivojlanishini ham yangi bosqichga olib chiqadi. Quyida asosiy ustuvor yo’nalishlar keltiriladi:

1. Shaxsga yo'naltirilgan tarbiya (individualizatsiya)

Sun'iy intellekt o'quvchilarning qiziqishi, xarakteri va ehtiyojlarini tahlil qilib, ularga mos tarbiyaviy yondashuvlarni ishlab chiqadi. Unga quyidagilar kiradi:

- a) Har bir o'quvchi uchun individual tarbiya dasturi;
- b) Psixologik holatni monitoring qilish;
- v) Iqtidor va muammolarni erta aniqlash.

2. Ma'naviy-axloqiy tarbiyani qo'llab-quvvatlash

Sun'iy intellekt yordamida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish samaradorligi oshadi.

Interaktiv hikoyalar, simulyatsiyalar orqali axloqiy qaror qabul qilishni o'rgatish

Real hayotga yaqin vaziyatlarda tarbiyaviy mashqlar, ijtimoiy xulq-atvorni modellashtirish

3. Raqamli pedagogika va aqlli platformalar

Sun'iy intellekt asosida ishlovchi platformalar tarbiya jarayonini avtomatlashtiradi va samarali qiladi. Masalan:

Aqlli ta'lim tizimlari (adaptive learning)

Virtual murabbiylar (AI tutorlar)

Onlayn tarbiyaviy monitoring tizimlari

4. Tarbiyaviy jarayonni tahlil qilish va baholash

Sun'iy intellekt katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilib, tarbiya samaradorligini aniqlaydi. Ularga quyidagilarni misol qilishimiz mumkin:

Xulq-atvor va ishtirokni tahlil qilish, tarbiyaviy tadbirlarning samaradorligini baholash, data-driven qarorlar qabul qilish.

5. O'quvchilar tarbiyasini nazorat qilishda ota-ona va pedagoglar bilan integratsiyalashda sun'iy intellekt tarbiya jarayonida barcha ishtirokchilarni bog'laydi.

Ota-onalarga real vaqt rejimida hisobotlar yetkaziladi, pedagoglar uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi va metodik yordamlar beriladi va shu tariqa tarbiyaviy muammolarni birgalikda hal qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

6. Etika va xavfsizlikni ta'minlash

Sun'iy intellektdan foydalanishda axloqiy me'yorlar muhim o'rin tutadi. Ularga:.

Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, algoritmik adolatlilikni ta'minlash, bolalar psixologiyasiga salbiy ta'sirlarning oldini olish kabilar kiradi.

7. Milliy kontent va madaniy moslashuv

Tarbiya jarayonida Sun'iy intellekt milliy qadriyatlar asosida ishlashi kerak. Ya'ni unda:

Milliy urf-odatlar va an'analarga mos content, mahalliy til va madaniyatni qo'llab-quvvatlash, global va milliy qadriyatlar uyg'unligi aks ettirilgan bo'lishi kerak.

Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar o'quvchilarning qadriyatlari va qarashlarini aniqlashga yordam beradi.

Tarbiya darslarida SI qo'llanilishining bir qator afzalliklari mavjud:

Darslarning qiziqarli va interaktiv bo'lishi, o'quvchilarning faol ishtiroki ortishi, individual yondashuv imkoniyati, o'qituvchining vaqtini tejashi, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishi shular jumlasidandir.

Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud:

Texnik muammolar

Barcha maktablarda zarur texnologiyalar mavjud emas. Tarbiya darslarida insoniy omil juda muhim. Sun'iy intellekt esa to'liq inson o'rnini bosa olmaydi.

Sun'iy intellekt bilan ishlash uchun o'qituvchilar maxsus bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak, sun'iy intellektdan foydalanga o'quvchilarga oid ma'lumotlarni himoya qilish dolzarb masaladir. Chunki, shaxsiy ma'lumotlarni tarqalib ketishini oldini olish muhimdir.

Kelajakda sun'iy intellekt tarbiya darslarining ajralmas qismiga aylanishi kutilmoqda. Mutaxassislarning fikriga ko'ra, yaqin kelajakda quyidagi yo'nalishlar rivojlanishi mumkin:

Aqli ta'lim platformalari, shaxsiylashtirilgan tarbiya dasturlari, emotsional intellektni rivojlantiruvchi tizimlar, virtual murabbiylar. Bu esa ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt tarbiya darslarini samarali tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi. U o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga xizmat qilib, dars jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Biroq, SI inson o'rnini to'liq bosa olmaydi, balki o'qituvchining yordamchisi sifatida faoliyat yuritishi lozim. Sun'iy intellektni tarbiya faniga tatbiq etish — bu nafaqat texnologik yangilanish, balki tarbiya jarayonining sifat jihatidan yangi bosqichga o'tishidir. To'g'ri yo'naltirilsa,

u barkamol, mustaqil fikrlovchi va ma'naviy yetuk avlodni tarbiyalashda muhim vositaga aylanishi mumkin

Shu sababli, ta'lim tizimida, ayniqsa tarbiya darslarida sun'iy intellektdan oqilona va maqsadli foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shavkat Mirziyoyev. Sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy qilish yangi bosqichga olib chiqiladi. T., 2025
2. Sulton Normatov. Maktab o'qituvchilarining sun'iy intellekt texnologiyalariga doir bilimlarini rivojlantirish. Toshkent
3. Ozoda Sabirova. Ta'lim sohasida sun'iy intellektdan foydalanish. Toshkent 2025
4. Weston, M., & Bain, A. (2010). "Artificial Intelligence in the Classroom."
5. Woolf, B. P. (2010). "Building Intelligent Interactive Tutors: Student-Centered Strategies for Revolutionizing E-Learning."